

УДК 349.3

Процесуально–захисні правовідносини як механізм юрисдикційного захисту права на пенсію: теоретичні питання

М. М. Шумило,

кандидат юридичних наук,
старший науковий співробітник
відділу проблем цивільного, трудового
та підприємницького права
Інституту держави і права імені В.М. Корецького
НАН України

Встановлено, що судовий захист є важливим інструментом відновлення права на пенсію. Процесуально-захисні правовідносини є механізмом, за допомогою якого особа може реалізувати право на судовий захист. Наголошується на тому, що судовий захист права на пенсію став доступний лише після проголошення незалежності України. Обстоюється концепція розгляду пенсійних спорів у адміністративних судах у порядку адміністративного-процесуального законодавства. Доводиться, що процесуально-захисні правовідносини мають входити до предмета права соціального забезпечення. Обґрунтовується теза, що судовий розгляд пенсійного спору є крайньою формою вирішення конфлікту, а тому необхідно вдосконалювати як пенсійне законодавство загалом, так і досудові процедури вирішення конфліктів.

Ключові слова: право на пенсію, судовий захист, пенсійний спір.

Шумило М.Н. Процессуально-защитные правоотношения как механизм юрисдикционной защиты права на пенсию: теоретические вопросы

Установлено, что судебная защита – это важный инструмент восстановления права на пенсию. Процессуально-защитные правоотношения являются механизмом, с помощью которого лицо может реализовать право на судебную защиту. Акцентируется на том, что судеб-

© Шумило Михайло Миколайович – кандидат юридичних наук, старший науковий співробітник відділу проблем цивільного, трудового та підприємницького права Інституту держави і права імені В.М. Корецького НАН України

ная защита права на пенсию стала доступной только после провозглашения независимости Украины. Обосновывается концепция рассмотрения пенсионных споров в административных судах в порядке административно-процессуального законодательства. Аргументируется тезис, что судебное разбирательство пенсионного спора – это крайняя форма решения конфликта, поэтому необходимо усовершенствовать как пенсионное законодательство в целом, так и досудебные процедуры решения конфликтов.

Ключевые слова: право на пенсию, судовая защита, пенсионный спор.

Shumylo Mykhaylo. Procedural-protecting legal relations as a jurisdictional defense mechanism of right to pension: theoretical issues

In the science of social security in general and pension provision in particular, the problem of the right to pension protection in a court of law is not a new one, but perennial theoretical discussions have not led to a common denominator in theory of legal relations in pension provision. Scientific debate on the designated problem can be divided into two main groups. The first group includes scientific opinions that do not recognize existence of procedural and protective legal relations (mechanism of the right to pension protection) as the part of pension provision and, accordingly, these legal relations are not included in pension law and those, that on the contrary, defend their existence belong to the second group. There are much fewer supporters of the latter, but considering the current state of legislation and scientific research in this field, the quantity of arguments in favor of the idea of the integrity of pension provision as a process, the element of which are procedural and protective legal relations as a mechanism to protect the right to pension, is growing.

Key words: right to pension, pension protection, pension provision.

Проблема захисту права на пенсію у суді в науці права соціального забезпечення загалом та пенсійному забезпеченні зокрема не є новою, але багаторічні теоретичні дискусії не призвели до спільного знаменника в теорії правовідносин у пенсійному забезпеченні. Наукову полеміку з окресленої проблематики можна поділити на дві основні групи. До першої належать наукові позиції, якими не визнається існування процесуально-захисних правовідносин (механізм захисту права на пенсію) як частини пенсійного забезпечення і відповідно ці правовідносини не включаються до пенсійного права, та ті, що, навпаки відстоюють їх існування. Прихильників останньої значно менше, але, враховуючи сучасний стан законодавства і наукових пошуків у цій сфері, аргументів на користь ідеї про цілісність пенсійного забезпечення як процесу, елементом якого є процесуально-захисні правовідносини як механізм захисту права на пенсію, стає більше.

Правнича наука упродовж ХХ ст. накопичила значну частину термінів, які або пройшли випробування часом та реформами і залишилися затребуваними сьогодні, або ж, навпаки, зникли. Не вдаючись до філологічних дискусій, виключно з метою досягнення термінологічної точності обстоюємо позицію, що правові норми та правовідносини поділяються на матеріальні та процесуальні. Іншою дискусією, але вже в межах науки права соціального забезпечення, розгорнулася навколо понять “процедура” та “процес”, на якій слід зупинитися.

Однією з перших, хто підняв питання про процесуальні правовідносини у прив’язці до предмета галузі права соціального забезпечення, наводячи аргументи щодо відмінності понять “процедура” і “процес”, була В.О. Тарасова. На шпальтах провідного юридичного часопису дослідниця запропонувала розмежовувати процедуру та процес. Вона обґрунтовано вказала, що спільним для процедури та процесу є тільки те, що вони є поняттями юридичними. Якщо допустити змішування даних понять, то знецінюється поняття “процес” у тому спеціальному юридичному значенні, який історично склався і прийня-

тий у законодавстві, на практиці й у науці. Процедура – це тільки первинна форма врегульованості у діяльності відповідних органів, яка за необхідності може перерости в форму, що іменується процесом. Дослідниця слушно вказує, що процесу притаманний вищий ступінь упорядкованості та гарантованості у досягненні істини¹.

Досліджуючи процесуально-захисні відносини і вивчаючи джерела радянської доби, необхідно пам'ятати: законодавство прямо встановлює, що скарги у справах про пенсії не підлягають розгляду в судових органах². Про це дослідниця писала і в інших роботах³. Вона визнає факти, які можуть встановлюються в суді, до яких відносить рішення судів щодо встановлення фактів, які мають юридичне значення (факт смерті, внесення виправлень до первинних документів тощо)⁴. Саме тому В.С. Андреев зазначив, що до предмета права соціального забезпечення включаються тільки такі процесуальні відносини, у яких вирішує спір орган, спеціально створений для розгляду питань соціального забезпечення в широкому сенсі. Якщо ж встановлення фактів, які мають юридичне значення для соціального забезпечення, віднесено до компетенції судових органів (встановлення факту утримання), то виникають звичайні цивільно-процесуальні відносини, які є предметом цивільного процесу. Якщо встановлення фактів чи вирішення спорів із питань соціального забезпечення здійснюється в межах адміністративно-процесуальних відносин (розгляд скарг на рішення про відмову в призначенні пенсії військовослужбовцям), то воно також не є предметом права соціального забезпечення⁵.

Отже, по-перше, радянська система пенсійного забезпечення мала низку обмежувальних перепон для захисту та гарантії права особи на пенсію, оскільки була передбачена тільки одна можливість оскарження – до виконавчого комітету районної (міської) ради депутатів трудящих, голова або заступник якої був членом комісії з призначення пенсії. Конфлікт інтересів у цій ситуації очевидний, і сам по собі захист у такий спосіб є сумнівним.

Сучасний доступ громадян до правосуддя з будь-яких питань є значним кроком до підвищення соціального захисту. По-друге, дослідники радянського періоду спиралися насамперед на законодавство, а отже, наукові погляди вчених можна брати до уваги виключно з позиції історичного розвитку права, хоча окремі наукові положення і нині залишаються актуальними. Однак, використовуючи терміни “процесуальні” чи “процедурні” правовідносини, радянські науковці дискутували радше з філологічних питань, аніж правових, оскільки зміст правовідносин від заміни термінів не змінювалася, і наукові пошуки, як правило,

¹ Тарасова В.А. Процедурная форма деятельности органов социального обеспечения / В.А. Тарасова // Советское государство и право. – 1973. – № 11. – С. 111–115.

² Тарасова В.А. Круг общественных отношений, регулируемых правом социального обеспечения / Тарасова В.А. // Иванова Р.И., Тарасова В.А. Предмет и метод советского права социального обеспечения: монография. – М.: Изд-во МГУ, 1983. – С. 112–113.

³ Тарасова В.А. Охрана прав граждан в пенсионном обеспечении: монография / Тарасова В.А. – М.: Юрид. лит., 1978. – С. 106–107; Тарасова В.А. Юридические факты в области пенсионного обеспечения. Цит. праця. – С. 89.

⁴ Там само. – С. 85.

⁵ Андреев В.С. Социальное обеспечение в СССР (правовые вопросы) / Андреев В.С. // Андреев В.С. Научные труды в 2-х т. – Т. 2. – М.: Изд. центр Ун-та имени О.Е. Кутафина (МГЮА), 2013. – С. 236–237.

зводилися до дослідження процедурно-організаційних правовідносин. Саме тому викликають подив позиції окремих українських учених⁶, які й нині не вбачають відмінності між термінами “процесуальний” та “процедурний” і використовують їх не так, як вимагає теорія права, та право соціального забезпечення.

Першим у радянській науці адміністративного права (право соціального забезпечення ще тільки формувалося. – *М.Ш.*) необхідність судового порядку розгляду спорів з пенсійного забезпечення висловив В.І. Максимовський. У 1969 р. він висловив думку про доцільність встановлення судового порядку розгляду скарг із пенсійних питань, що сприятиме посиленню гарантій прав і законних інтересів громадян і позитивно вплине на якість роботи органів соціального забезпечення⁷. Ця пропозиція не дістала підтримки ні серед представників науки адміністративного права, ні серед дослідників права соціального забезпечення. Проте, як показав досвід, ця ідея не просто була втілена в життя, а її правильність була підтверджена на практиці.

Сучасна наука права соціального забезпечення проблему судового захисту права на пенсію активно розвиває. Один із перших питань судового захисту права на пенсію підняв Б.І. Сташків, зазначивши, що законодавство про захист прав громадян пройшло нелегкий шлях. Тоталітарна держава не могла допустити судового контролю за діяльністю органу державного управління, зокрема з питань пенсійного забезпечення й соціального обслуговування. Вчений наголошує, що громадяни мають право без будь-яких обмежень оскаржити до суду дії (бездіяльність) органів та посадових осіб, що порушили його соціальні права. Це можна зробити, безпосередньо звернувшись до суду або після розгляду вищестоящим органом чи посадовою особою скарги. Автор підсумовує, що позовне провадження є найбільш універсальною формою захисту порушених чи оспорюваних прав та інтересів громадян⁸.

Про наявні проблеми у сфері захисту соціальних прав громадян у суді говорить і В.А. Рудик. Аналізуючи наукові погляди вчених із проблем забезпечення прав людини, положень галузевого та процесуального законодавства України, а також міжнародних актів, вона визначає основні способи судового захисту прав людини у сфері соціального захисту: судовий захист у судах загальної юрисдикції, забезпечення права людини на соціальний захист у порядку конституційного судочинства, захист прав людини у сфері соціального захисту в Європейському суді з прав людини. Аналіз процесуального законодавства України, матеріалів судової практики дав змогу дозволити автору зробити висновок, що судовий порядок, на відміну від адміністративного оскарження, є більш ефективним способом вирішення спору між громадянами та посадовими особами органу владних повноважень у сфері соціального захисту. Обґрунтуванням цього є складність справ, які вирішуються у судах на користь громадян. Однак проблеми законодавчого характеру (неузгодженість нормативних актів, порушення принципу верхо-

⁶ Горбатенко О.В. Правовідносини із загальнообов'язкового державного пенсійного страхування : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : 12.00.05 / О.В. Горбатенко. – Одеса, 2011. – С. 15.

⁷ Максимовський В.И. Управление социальным обеспечением в СССР : автореф. дис на соискание научн. степени канд. юрид. наук / В.И. Максимовский. – М., 1969. – С. 19.

⁸ Сташків Б.І. Судовий захист – соціальним правам громадян / Б.І. Сташків // Право України. – 1996. – № 10. – С. 30–33.

венства закону, нагромадження нормативного масиву тощо) та недостатній рівень спеціальних знань учасників процесу, зокрема громадян (позивачів), які формулюють вимоги (іноді некоректно), їх представників (адвокатів), а також суддів, є причиною нерезультативності у вирішенні переважної більшості спорів, що виникають із приводу відновлення порушеного права людини на соціальний захист⁹.

Нині у науці права соціального забезпечення у контексті захисту права на соціальне забезпечення загалом та пенсійне зокрема обстоюються кілька концепцій:

1. Створення спеціалізованих соціальних (соціально-трудова) судів.
2. Виокремлення окремого, соціального або соціально-трудова виду процесу з-поміж цивільного, кримінального, господарського, адміністративного.
3. Збереження та вдосконалення законодавства щодо захисту права на пенсію/соціальне забезпечення/допомогу/послугу в межах адміністративної юстиції та процесу.

Ідею створення спеціалізованих судів одним з перших озвучив Б.І. Сташків¹⁰. Таку позицію, спираючись на досвід таких країн, як Великобританія та Австралія¹¹ чи Німеччина¹², підтримують і Д.О. Єрмоленко¹³ та В.В. Веннікова¹⁴.

У науці трудового права висловлювалася також думка про створення за прикладом Ізраїлю соціально-трудова судів, які б розглядали і трудові, і соціальні спори¹⁵. До прихильників такої ідеї, зокрема, можна віднести професора Г.І. Чанишеву¹⁶. Однак концепція про створення спеціалізованих соціальних чи соціально-трудова судів не набула особливого поширення ні серед представників галузі, ні серед дослідників правосуддя.

Ідею виокремлення процесуального нормативно-правового акту, яким би керувалися сторони при захисті права на соціальне забезпечення чи право на пенсію, було сформульовано у дослідженні Н.М. Стаховської¹⁷, яка серед іншого обстоювала пропозицію прийняття спеціального галузева нормативного акту, норми якого детально урегулювали б процесуальні відносини в галузі соціального забез-

⁹ Рудик В.А. Юридичні гарантії права людини на соціальний захист в Україні / В.А. Рудик : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : 12.00.05 / В.А. Рудик ; Харків. нац. ун-т. внутр. справ. – Х., 2007. – С. 16–17.

¹⁰ Сташків Б.І. Судовий захист – соціальним правам громадян / Б.І. Сташків // Право України. – 1996. – № 10. – С. 30–33.

¹¹ Горлюк Н.В. Міжнародний досвід розгляду судами спорів з пенсійних питань [Електронний ресурс] / Н.В. Горлюк // Проект розвитку фінансового сектору USAID/FINREP-II, 2012. – Режим доступу : http://www.finrep.kiev.ua/download/pensref_seminar_for_judges_apr2012_3.pdf

¹² Зандер М. Завдання соціального судочинства у Федеративній Республіці Німеччина [Електронний ресурс] / М. Зандер // Адміністративне право і процес. – 2014. – № 2 (8). – Режим доступу : <http://aplaw.knu.ua/index.php/arkhiv-nomeriv/2-8-2014/item/309-zavdannya-sotsialnoho-sudochynstva-u-federativnyi-respublitsi-nimechchyna-zander-m>

¹³ Єрмоленко Д.О. Правовий статус людини і громадянина в Україні як соціальній державі : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01 / Єрмоленко Д.О. – Х., 2002. – С. 137–138.

¹⁴ Веннікова В.В. Проблеми розгляду та вирішення спорів у сфері соціального забезпечення / В.В. Веннікова // Збірник праць Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди. Серія "ПРАВО". – 2012. – Вип. 19. – С. 122–130.

¹⁵ Про трудові суди : Закон Ізраїля 1969 р. / הדין בעל ידה תיב קוח / כשטה, 1969 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://elyon1.court.gov.il/heb/avoda/Avoda/mavo.htm>

¹⁶ Чанишева Г.І. Спеціалізована трудова юстиція у країнах Європи: досвід для України / Г.І. Чанишева // Вісник Вищої ради юстиції. – 2010. – № 2. – С. 75–82.

¹⁷ Стаховська Н.М. Відносини в праві соціального забезпечення : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : 12.00.05 / Н.М. Стаховська. – К., 2000. – С. 16–17.

печення, наприклад, Закону України “Про захист прав громадян та вирішення спорів у сфері соціального забезпечення”¹⁸. Така позиція видається абсолютно хибною, немає жодних об’єктивних підстав для розробки нової галузі процесуального права, оскільки, незважаючи на особливість спорів, суб’єктний склад залишається однаковим: фізична особа – управління ПФУ. Крім цього, процедура доказування, докази, їх оформлення не мають особливостей, і засобів адміністративного процесу цілком достатньо для ефективного захисту права особи на пенсію.

На нашу думку, абсолютно логічним та обґрунтованим видається сучасний стан законодавства та форма захисту права на пенсію в адміністративному судочинстві. Ефективність саме такої форми доведена часом, більше того, спроба повернення до розгляду соціальних спорів у судах загальної юрисдикції були визнані Конституційним Судом України неконституційними. Механізм захисту права на пенсію, який склався і який визначений законодавством, повною мірою відповідає вимогам Конституції України і тому, що Україна проголошується правовою, соціальною державою, де гарантується захист прав та законних інтересів у суді.

Пенсійне забезпечення, як комплексне утворення, має в своєму арсеналі рівноцінні імперативний і диспозитивний методи правового регулювання, використовує дві процесуальні галузі права для захисту суб’єктивних права та законних інтересів осіб.

Важливим для теорії права соціального забезпечення загалом та пенсійного права зокрема залишається питання про галузеву приналежність процесуально-захисних правовідносин. Галузь права соціального забезпечення виділилася з трудового права тільки наприкінці 60-х років ХХ ст. Тривалий час межі права соціального забезпечення, які були сформовані радянськими вченими, були незмінними. Нині очевидно, що для ефективного розвитку галузі та для забезпечення якості пенсійно-забезпечувального законодавства необхідно ці межі переглянути.

Про це пише М.Ю. Федорова: нові тенденції у розвитку права соціального забезпечення, розширення й ускладнення його предмета, зміна методу правового регулювання є відображенням глобальних змін, у правовій системі, й насамперед формування комплексних правових утворень, спрямованих на вирішення конкретних соціальних завдань. Посилення міжгалузевого взаємовпливу в системі права демонструє право соціального забезпечення і його взаємозв’язки із суміжними галузями – трудовим, цивільним, фінансовим, адміністративним, кримінально-виконавчим¹⁹. Науковці розширили межі галузі за рахунок включення до предмета частини відносин щодо соціального та пенсійного страхування (елементи фінансового та цивільного права).

Нині виникає необхідність розширення меж галузі як соціального забезпечення, так і пенсійного за рахунок включення до предмета їх вивчення процесуальних правовідносин (цивільних процесуальних та адміністративно-процесуальних). Ця ідея не є новою чи революційною, з таким підходом

¹⁸ Там само. – С. 18.

¹⁹ Федорова М.Ю. Социальное страхование как организационно-правовая форма социальной защиты населения : монография / Федорова М.Ю. – Омск : Ом-кий гос. ун-т, 2000. – С. 262.

погоджується більшість науковців у галузі права соціального забезпечення. Але системного дослідження цього питання в українській науці права соціального забезпечення ще не було.

У цьому контексті погоджуємося з позицією О.О. Серебрякової, що процесуальні правовідносини тісно пов'язані з матеріальними правовідносинами із соціального забезпечення, однак це самостійний вид правовідносин, вони виникають щодо розгляду спору з питань соціального забезпечення, однією стороною цих відносин є юрисдикційний орган, який вирішує спір²⁰.

Не втратила наукової та практичної цінності дефініція, запропонована В.М. Толкуною: процесуальні правовідносини із соціального забезпечення – це врегульовані нормами цивільного процесуального чи адміністративно-процесуального права відносини громадянина (сім'ї) з юрисдикційними органами про розгляд спорів з органом соціального забезпечення щодо соціального забезпечення²¹.

При дослідженні процесуально-захисних правовідносин у пенсійному забезпеченні акцент робиться не тільки на захисті, що відображено у самому терміні, але й на тому, що цей порядок покликаний відновити порушене право. О.В. Єрофеева захист розуміє як відновлення того становища, яке існувало до порушення того чи іншого права. Погоджуємося також з висновком дослідниці, що звернення до суду за захистом права на пенсію варто розцінювати як сигнал дефектності пенсійного законодавства²².

Переважає більшість українських та іноземних учених захист права на пенсію не включають до предмета права соціального забезпечення. Науковці радянського періоду, за умови відсутності можливості звертатися до суду для захисту права на пенсію, все ж таки включали його до предмета галузі. Суттєвих змін зазнали погляди дослідників, коли виникло право на захист у суді. Вже звичним для наукової літератури стало те, що відносини із захисту права на пенсію є предметом права соціального забезпечення, а під час аналізу різновидів процесуальних правовідносин – ні. Досить оригінальну позицію у цьому питанні зайняла О.Є. Мачульська: якщо будуть організовані соціальні суди, то відносини з розгляду в них спорів про соціальне забезпечення і оскарження їх рішень увійдуть до предмета права соціального забезпечення як процесуальні правовідносини²³. Така позиція знайшла підтримку в дослідженні Г.Ю. Зелениної. Вона вважає, що норми права соціального забезпечення закріплюють тільки право на захист; його реалізація здійснюється на підставі та в порядку, що визначені цивільно-процесуальними або адміністративно-процесуальними нормами, які закріплюють механізми захисту порушених прав та законних інтересів. Це зумовлено тим, що соціально-

²⁰ *Серебрякова Е.А.* Правовые аспекты рассмотрения споров по вопросам социального обеспечения : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.05 / Серебрякова Е. А. ; Ин-т государства и права РАН, М., 2002. – С. 50.

²¹ *Право социального обеспечения России* : учеб. пособ. / под ред. К.Н. Гусова. – М. : Проспект, 1991. – С. 92;

²² Там же. – С. 152.

²³ *Мачульская Е.Е.* Право социального обеспечения : учебник / Е.Е. Мачульская Е.Е. – М. : ИД Юрайт, 2010. – С. 82–83.

забезпечувальне законодавство не закріплює спеціального соціально-забезпечувального процесу²⁴.

Комплексність пенсійної системи, гармонійне поєднання імперативного та диспозитивного методів правового регулювання привели до того, що право на пенсію, залежно від рівня пенсійної системи та стадії пенсійного процесу, можна захищати як в адміністративному суді, так і суді загальної юрисдикції. Йдеться про те, що пенсійні спори, які виникають у солідарній системі, розглядаються адміністративними судами у порядку адміністративного процесу. Пенсійні спори, які виникатимуть у накопичувальній пенсійній системі другого рівня, незважаючи на обов'язковість здійснення страхових внесків, повинні розглядатися у судах загальної юрисдикції у порядку, визначеному Цивільним процесуальним кодексом України. Це ж стосується і спорів, що виникають у недержавній пенсійній системі, яка вибудована на приватно-правових засадах. Усе це є свідченням європеїзації пенсійного системи України.

Повертаючись до питання галузевої приналежності процесуально-захисних правовідносин у пенсійному забезпеченні, можна дійти висновку, що вони є предметом дослідження пенсійного забезпечення, однак що стосується правового регулювання, то очевидно, ні. І залежно від пенсійного спору є предметом правового регулювання адміністративно-процесуального та цивільного процесуального права.

Крім цього, входження до предмета вивчення процесуально-захисних правовідносин у пенсійному забезпеченні пов'язано з тим, що ці відносини залишилися поза увагою представників адміністративної науки, які не зосереджуються на предметах спору. На нашу думку, саме науковцями права соціального забезпечення належить вивчення й удосконалення останніх крізь призму та специфіку права на пенсію. Тут доречно провести аналогію між захистом пенсійних і трудових прав. Саме трудове право вивчає порядок вирішення індивідуальних трудових спорів, а не віддає цю частину галузі цивілістам. Тому, на нашу думку, захист права на пенсію та механізм його здійснення повинні залишатися у полі зору науковців, які досліджують право на соціальний захист.

Отже, незважаючи на різні концепції щодо захисту права на пенсію, найбільш вдалою та ефективною залишається нині діюча система, в межах якої пенсійні спори розглядаються в адміністративних судах у порядку, визначеному Кодексом адміністративного судочинства України. Немає сумнівів у тому, що виникнення пенсійного спору є крайнім заходом захисту пенсійного права, а отже, необхідно насамперед усувати недоліки матеріального права і вдосконалювати систему досудового вирішення конфліктів.

У зв'язку із великою кількістю спорів у соціальній сфері загалом та пенсійному забезпеченні зокрема перед наукою права соціального забезпечення стоїть завдання детального вивчення усіх процедурних та процесуаль-

²⁴ Зеленина А.Ю. Нормативная основа права социального обеспечения : автореф. дис на соискание научн. Степени канд. юрид. наук: 12.00.05 / А. Ю. Зеленина. – Санкт-Петербург, 2013. – С. 13.

них аспектів. Без жодних сумнівів процесуально-захисні правовідносини необхідно включати до предмета галузі. Це зумовлено комплексністю пенсійного законодавства та необхідністю його удосконалення.

Shumylo Mykhaylo. Procedural-protecting legal relations as a jurisdictional defense mechanism of right to pension: theoretical issues

In the science of social security in general and pension provision in particular, the problem of the right to pension protection in a court of law is not a new one, but perennial theoretical discussions have not led to a common denominator in theory of legal relations in pension provision. Scientific debate on the designated problem can be divided into two main groups. The first group includes scientific opinions that do not recognize existence of procedural and protective legal relations (mechanism of the right to pension protection) as the part of pension provision and, accordingly, these legal relations are not included in pension law and those, that on the contrary, defend their existence belong to the second group. There are much fewer supporters of the latter, but considering the current state of legislation and scientific research in this field, the quantity of arguments in favor of the idea of the integrity of pension provision as a process, the element of which are procedural and protective legal relations as a mechanism to protect the right to pension, is growing.

It should be noted that despite the different concepts concerning protection of the right to pension, the most successful and effective is currently working system. Within which pension disputes are heard by administrative courts in the order determined by the Administrative Code of Ukraine. There is no doubt that the emergence of the pension dispute is an extreme measure of protecting the right to pension and, therefore, it is necessary, first and foremost, to eliminate the shortcomings and defects of substantive law and, which is important, to improve the system of pre-trial resolution of conflicts.

Due to the large number of disputes in the social sphere in general and pension provision in particular, the science of social security law faces the task of a detailed study of all procedural and processual aspects. It is doubtless that procedural and protective legal relations are necessarily be included into the subject of this field. This is due to the complexity of pension legislation and the need of its improvement.

Thus, it is established that judicial protection is an essential tool to restore the right to pension. Procedural and protective legal relations are a mechanism with the use of which an individual may exercise the right to judicial protection. It is emphasized that the judicial protection of the right to pension became available only after declaration of independence of Ukraine. It is proved that the procedural and protective legal relations should be included into the subject of social security law.